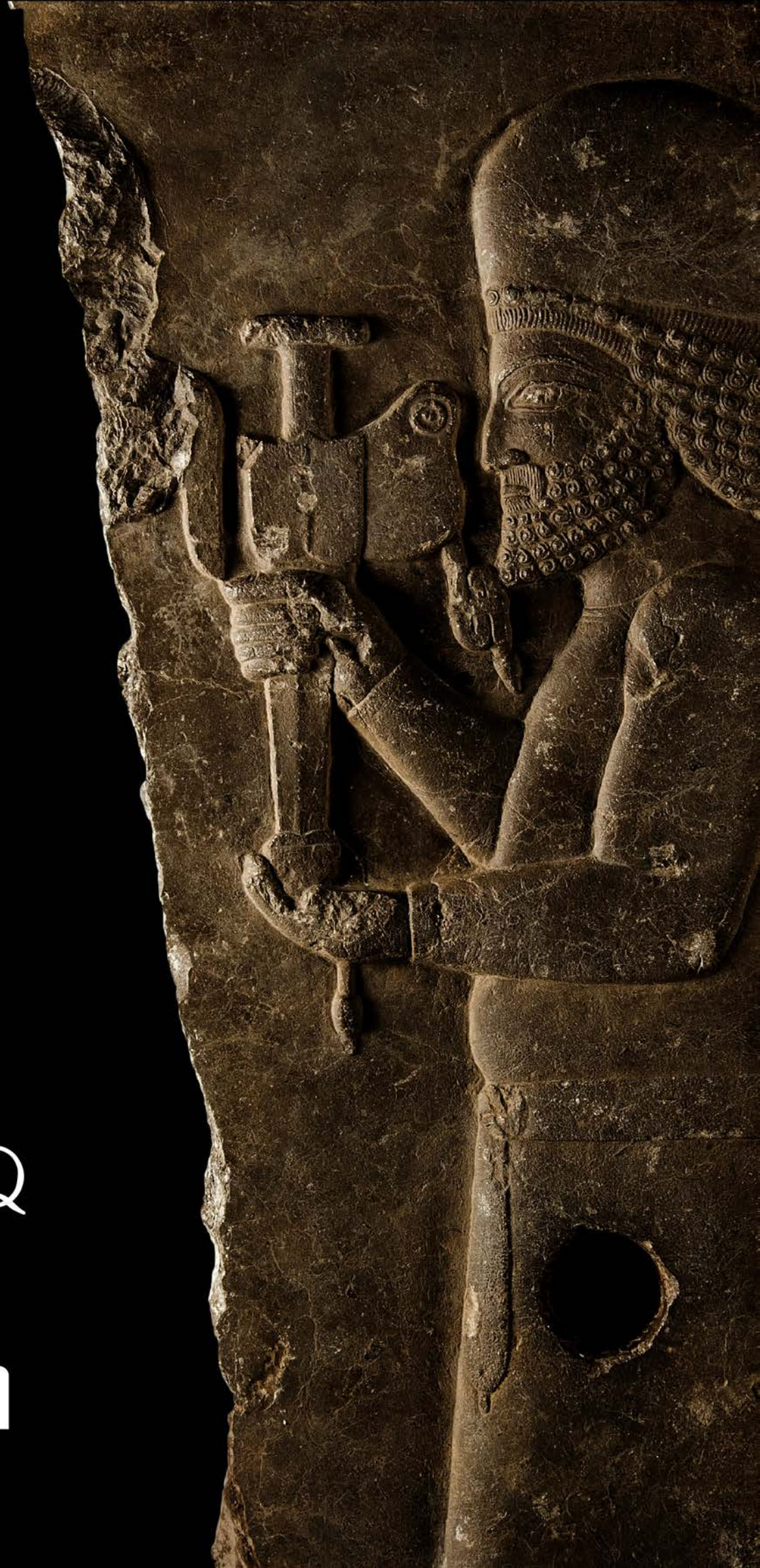

BRAN

Bressol de
Civilitzacions

MARQ
Guia
Didàctica

L'IRAN, BRESSOL DE CIVILITZACIONS és la nova proposta del MARQ per a l'any 2019. Es tracta d'una exposició internacional magnífica que ens hi acosta a un dels països més rics en art i cultura del món. El títol defineix clarament l'essència de l'Iran: "bressol", i açò, perquè va veure nàixer una de les civilitzacions més antigues, la civilització d'Elam, tan desenvolupada com la de la mateixa Mesopotàmia. Posteriorment, moltes altres civilitzacions van sorgir en el seu territori com ara els medes, els perses, els parts (o parnis), els sassànides i la islamicopersa naixent. Totes elles van contribuir a forjar a Occident la idea d'una civilització exòtica encara que força avançada.

A l'Iran es va gestar un dels primers imperis supranacionals de la història – l'imperi persa aquemènida – que va arribar a ésser present, en el seu moment de major extensió, en tres continents, Europa, Àfrica i Àsia, molt abans que ho fessen els grecs i els romans. El seu record, a través dels historiadors grecs, va romandre sempre viu en la cultura occidental; i ens serveix com a exemple l'esment del polític renaixentista Nicolau Maquiavel, que al capítol VI de la seua celebèrrima obra El Príncep presenta el rei persa Cir II com a model de governant.

Desitge que el recorregut per la història de l'Iran, que ens ofereix l'exposició i aquest material didàctic, serveixca perquè un país que per si sol ha escrit unes de les pàgines més brillants de la història de la humanitat siga més conegut i apreciat.

César-Augusto Asencio Adsuar
Vicepresident de la Fundació CV-MARQ i diputat de Cultura.

Per al públic europeu i occidental, l'Iran evoca generalment un país de cultura islàmica. De la mateixa manera, el terme "Pèrsia" ens hi evoca a batalles com ara la de Marató o la de les Termòpiles, o a personatges com ara Darios o Alexandre el Magne. Ambdues són visions incompletes d'un país mil·lenari. L'Iran és un país amb més de tres mil·lennis d'història de civilitzacions preislàmiques que aplega catorze segles de cultura islàmica. L'Iran ha estat pont d'unió entre Occident i Orient; un territori ben extens on es van desenvolupar i s'hi fongueren tradicions i cultures diferents que ha contribuït al progrés de moltes altres.

Amb l'objectiu conèixer i difondre la història d'aquest país, el MARQ ha organitzat L'IRAN, BRESSOL DE CIVILITZACIONS, sens dubte, una de les propostes expositives més atractives d'enguany. Un projecte que transcendeix les fronteres i que posa en valor, una vegada més, un model de treball col·laboratiu en el qual han intervingut, d'un costat, els equips del Drents Museum d'Assen (Països Baixos), el Museu Nacional de l'Iran (amb seu a Teheran) i el MARQ, i d'un altre, els d'institucions tan destacades com ara les ambaixades d'Espanya a l'Iran i de l'Iran a Espanya, l'ICHTO, el Ministeri de Turisme i el de Cultura i Patrimoni de la República Islàmica de l'Iran, els ministeris d'Afers Exteriors i Cultura del Govern d'Espanya, l'Arxiu General de Simancas, la Facultat de Filosofia i Lletres, el Departament d'Estudis Islàmics i el Seminari Permanent de l'Iranologia de la Universitat d'Alacant i les fundacions ASISA i Caixa Murcia. L'exposició recorre, a través de gairebé dos centenars de peces procedents del Museu Nacional de l'Iran, un llarguíssim arc temporal que va des de la prehistòria més remota fins al segle XVIII de la nostra era.

En cada exposició el material didàctic ocupa un importantíssim lloc en aquest objectiu de fer del MARQ un museu de tothom; compromís que a hores d'ara renovem amb tots vosaltres, els nostres amics i amigues més joves, tot esperant contribuir-hi a construir un món millor.

Benvinguts a l'Iran, Bressol de Civilitzacions!

Josep Albert Cortés i Garrido
Director Gerent de la Fundació CV-MARQ

ÍNDEX :

I. INTRODUCCIÓ	Pàg. 5
II. L'IRAN, UN ALTIPLÀ VAST	Pàg. 6
III. ELS PRIMERS TEMPS	Pàg. 8
IV. EL NAIXEMENT DE LA CIVILITZACIÓ	Pàg. 10
V. LA CIVILITZACIÓ ELAMITA	Pàg. 12
VI. L'ARRIBADA DELS IRÀNICS	Pàg. 16
VII. L'IMPERI PERSA AQUEMÈNIDA	Pàg. 18
VIII. L'INTERMEDI HEL·LENÍSTIC: ELS SELÈUCIDES	Pàg. 25
IX. EL REGNE DELS PARTS	Pàg. 26
X. L'IMPERI SASSÀNIDA	Pàg. 28
XI. L'IRAN ISLÀMIC	Pàg. 30
XII. RELACIONS ENTRE ESPANYA I L'IRAN EN L'EDAT MODERNA	Pàg. 32
XIII. EIX CRONOLÒGIC	Pàg. 35

LECTURA FÀCIL

El símbol que acompanya a uns paràgrafs de tipografia més gran introdueix el text de la “Lectura Fàcil”, dirigida a totes les persones que tenen dificultats de lectura, ja siguin transitòries (immigrants, escolarització deficient, ...) o permanents (trastorns de l'aprenentatge, diversitat funcional...)

I. Introducció

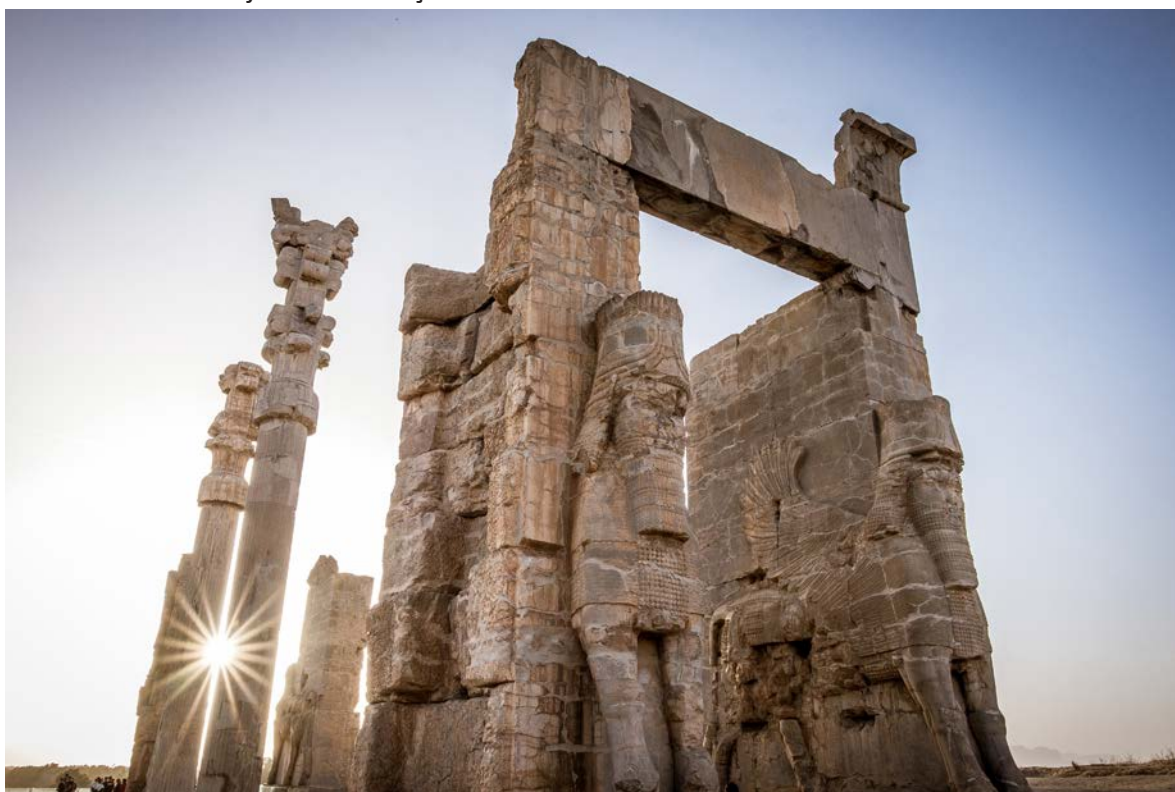
L'Iran o Pèrsia, Pèrsia o l'Iran, són dos topònims que designen una mateixa realitat. "Pèrsia" és el terme més utilitzat en la cultura occidental, des de l'època de la Grècia clàssica, mentre que "Iran" és una paraula, d'etimologia més antiga, emprada preferentment pels mateixos habitants del país. Aprofitem aquest aclariment per introduir-nos en la cultura d'un dels països més rics en art i història d'arreu del món.

L'exposició **L'Iran, bressol de civilitzacions** recorre, a través d'una selecció de peces del Museu Nacional de Teheran, la història d'aquest país des de la prehistòria fins al segle XV.

La guia didàctica seguirà el mateix recorregut proposat pel MARQ, d'aquesta forma, els tres apartats d'aquesta guia tindran la seua correspondència amb les tres sales de l'exposició.

El primer apartat (Sala 1) abasta des de la prehistòria fins a la primera gran civilització de les terres iranians, la civilització elamita. El segon bloc (Sala 2) comença amb l'inici de l'Edat del Ferro, moment en el qual arriben els pobles irànics, i continua amb l'etapa més important i coneguda de la Història Antiga de l'Iran, l'imperi persa aquemènida. La tercera part (Sala 3) correspon a un llarg període de 18 segles, que s'inicia després de la conquesta de l'imperi persa per l'exèrcit macedoni d'Alexandre i finalitza amb l'inici de l'Edat Moderna. En el llarg recorregut d'aquesta sala es desenvolupen diferents civilitzacions, helenística (selèucida), part, sassànida i islàmica.

Finalitzarem amb una secció dedicada a les relacions diplomàtiques entre Espanya i l'Iran a finals de l'Edat Mitjana i començaments de l'Edat Moderna.

"Porta de totes les Nacions". Persèpolis

Les paraules "Iran" i "Pèrsia" tenen el mateix significat.
Les peces d'aquesta exposició provenen del Museu Nacional de Teheran (l'Iran).
En les 3 sales es conta la història de l'Iran des de la Prehistòria fins al segle XVI.

II. L'Iran, un altiplà ben vast

L'Iran és un país immens d'una superfície superior a un milió i mig de km², més de tres vegades la grandària d'Espanya. Per la seua ubicació geogràfica, des del principi de la història ha servit de pont entre Àsia Central i Mesopotàmia.

La major part del territori es pot definir com una unitat geogràfica, l'altiplà iranià, que s'eleva una mitjana de 1.200 m sobre el nivell del mar. L'interior de l'altiplà no és homogeni. Destaquen els seus deserts salins immensos (Dasht-e Kavir, Dasht-e Lut) – conques de mars antics interiors – que constitueixen autèntics obstacles

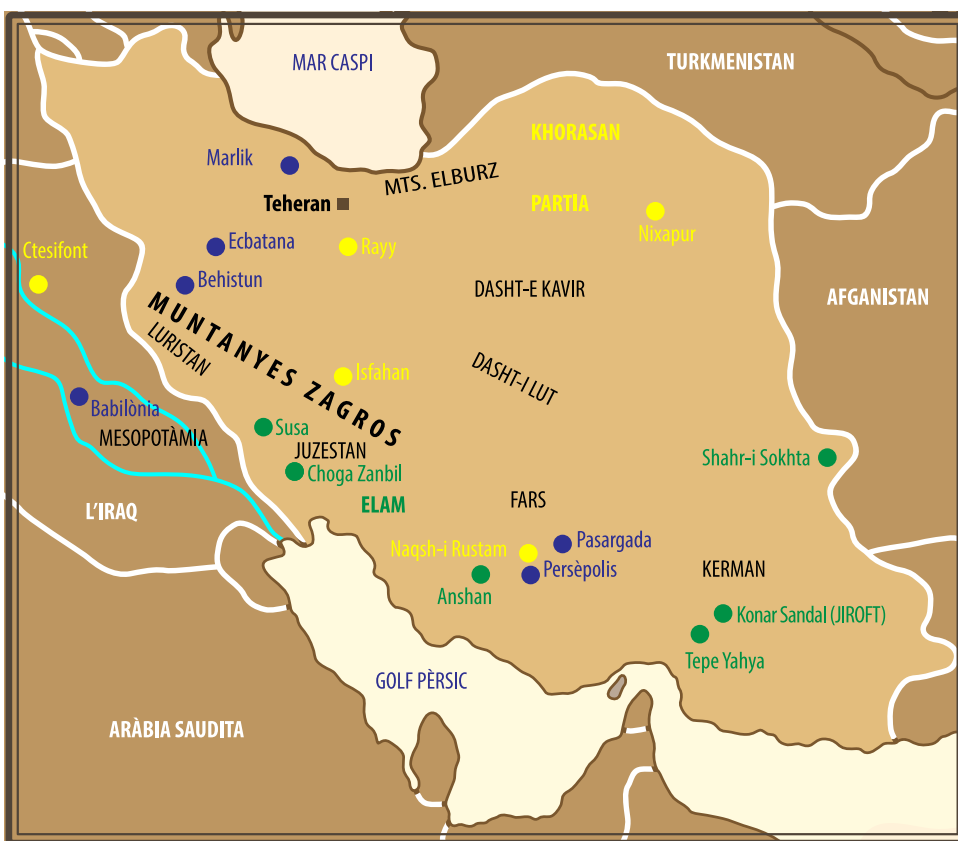
infranquejables. No per casualitat, algunes tradicions situen en aquests llocs inhòspits i inhabitats la llegendària ciutat de Lot, esmentada en l'Alcorà i identificada amb la bíblica Sodoma, destruïda per Déu.

Tot un seguit de carenes muntanyoses envolten l'altiplà: per l'oest, la carena Zagros, que al llarg dels seus 1.600 km la separen de Mesopotàmia, i pel nord, les muntanyes Elburz, que inclouen l'elevació més alta del país, la muntanya Demavend (5.604 m).

En relació a la població, la major part dels habitants són irànics, de credo xiïta i parlants del farsí (o parsí) o persa modern.

Però existeix també un mosaic de minories, amb llengües pròpies i costums pròpis, entre les quals destaquen els àzeris o turcs irànics, els kurds i els àrabs.

FARS.....Províncies i regions històriques
Regions, ciutats i llocs arqueològics
esmentats en cada sala:

L'Iran és un país enorme. És tres vegades més gran que Espanya.
La major part de l'Iran és un territori elevat i té unes muntanyes de gran alçària a l'oest i al nord.
La majoria de la població parla la llengua persa o farsí i és de religió musulmana xiïta.

Sala 1. Del Paleolític a l'Edat del Ferro

III. Els primers temps

Útil del Paleolític inferior. Cueva de Darband

L'inici de la presència humana a l'Iran és encara una qüestió difícil de precisar; hem de remunta-nos, però, al **Paleolític** Inferior, segons testimonien els estris lítics. Les millors evidències del Paleolític Mitjà i superior provenen en el seu major part de la zona muntanyenca dels Zagros, on encara no s'hi han trobat mostres d'art rupestre.

El **Neolític** va començar a l'Iran fa ara uns 10.000 anys. En les fases més antigues no es coneixia encara la ceràmica, que apareixerà fa aproximadament uns 8.500 anys. El nostre coneixement prové de jaciments situats en regions on és possible una agricultura pluvial, com per exemple a les valls centrals dels Zagros i les terres baixes adjacents. Es tracta d'assentaments menuts – de 50 i 100 habitants – amb habitatges de fang, sota les quals, generalment, practicaven els enterraments. No hi ha evidències clares de diferenciació social ni d'altres estructures especials, com pugen ser temples o santuaris.

El **Calcolític** o Edat del Coure (5500-3300 a.C.) a l'Iran és una època de canvis significatius, tant en l'àmbit social com tecnològic. En la societat calcolítica uns certs individus comencen a assolir un paper preponderant, la qual cosa es tradueix en la necessitat de posseir objectes distintius i de prestigi que els destaquen de la resta de la seua comunitat. Això serà un estímul per a la cerca i intercanvi de materials escassos o exòtics que s'obtindran a través de xarxes comercials a mitjana i llarga distància: lapislàtzuli d'Afganistan, obsidiana d'Anatolia, petxines del Golf Pèrsic, coure de l'altiplà iranià.

Ceràmica calcolítica del nord de l'Iran

Les restes més antigues a l'Iran són del Paleolític, fa milers d'anys. Fa 10 mil anys apareix el Neolític a l'Iran.

En el Neolític ja es coneix l'agricultura i la ramaderia i els poblats són menuts, les cases dels quals es troben fetes amb fang.

Una mica més tard, ara fa 8 mil anys, apareix la ceràmica a l'Iran.

Un altre signe de complexitat social el trobem a l'interior dels assentaments, en els quals ara s'aprecien uns pocs edificis més grans i diferents, possiblement amb una funció ritual o religiosa i que estan associats a enterraments col·lectius. A Susa, un dels centres habitats més grans d'aquesta època, s'hi van trobar uns 2000 soterraments amb aixovars de coure i ceràmica fina, enterrats en una plataforma monumental de rajoles de tova. Possiblement, Susa és un centre cerimonial en un estadi preurbà amb una funció centralitzadora a escala regional.

En el pla tecnològic, sorgeixen objectes nous (els segells) per a controlar les transaccions comercials i marcar les mercaderies. Al principi són segells "plans", posteriorment, al final del Calcolític, apareixeran els "segells cilíndrics".

Ceràmica calcolítica de Susa

La ceràmica es converteix en un treball especialitzat que elabora veritables productes artístics. És el cas de la ceràmica de color beix amb pintura marró fosca del sud de l'Iran o de la ceràmica de color vermellós, polida acuradament, de la zona septentrional.

L'Edat del Coure o Calcolític és una època de canvis a l'Iran. Algunes persones comencen a ser més importants i riques que la resta.

En els poblats hi ha ara uns pocs edificis més grans per a l'ús de tota la comunitat.

Apareixen també els "segells cilíndrics". Els segells cilíndrics serveixen per a controlar les propietats. Cada segell té un dibuix diferent. Quan rodem el segell sobre el fang fresc deixa marcat el seu dibuix.

La ceràmica és, ara, molt més decorada i apareix pintada.

IV. El naixement de la civilització

Durant l'Edat del Bronze (ca. 3300-1300 a.C.) assistim, en general, al sorgiment de les primeres ciutats i a la formació dels primers estats. No obstant això, aquest fenomen no serà igual en tot el territori de l'Iran.

En el sud-oest (Susiana, província del Juzestan), l'urbanisme experimentarà un gran desenvolupament i sorgirà el primer estat constatat a l'Iran: l'estat Elam. Aquí, sens dubte, aquest procés es va veure afavorit per la formació de l'estat en la veïna Mesopotàmia ja que l'escassetat de matèries primeres en el seu territori i la necessitat de consumir productes de prestigi va obligar a crear xarxes comercials que travessaran el territori iranià en direcció a Àsia Central i l'Índia. La plana de Susiana, prolongació natural de la Baixa Mesopotàmia, serà la regió més beneficiada per aquestes rutes d'intercanvi.

En el centre i est de l'altiplà iranià es desenvoluparan també uns centres urbans ben pròspers – com ara Tepe Yahya, Shahr-i Sokhta o Konar Sandal – en contacte amb les regions més orientals d'Afganistan i la vall de l'Indus i estaran especialitzats en elaboració de materials exòtics (lapislàtzuli, clorita/esteatita).

Les excavacions arqueològiques en Konar Sandal (província de Kerman) van revelar un gran centre urbà del III mil·lenni a.C. (el Bronze Antic) organitzat al voltant d'una ciutadella central envoltada per una muralla defensiva de tova. La seua prosperitat es va deure a la seua ubicació, en una vall ben fèrtil en l'encreuament de les rutes comercials que connectaven la conca del riu Indus i Àsia Central amb Elam i Mesopotàmia. Aquesta nova civilització s'ha definit com a "cultura de Jiroft". D'ella destaca la producció de vasos de clorita o esteatita (mineral de color verd), destinada parcialment a l'exportació. Aquests bols de pedra es decoraven amb motius en relleu i amb incrustacions de pedres semiprecioses, i mostraven formes molt variades: bols, gots cilíndrics, copes, pitxers o pesos amb forma d'ansa que recorden la figura d'una "bossa". L'alt grau de desenvolupament de la cultura de Jiroft s'evidencia també per l'aparició d'un nou sistema d'escriptura, encara sense desxifrar.

Pes d'esteatita de Jiroft

Ara fa uns 5 mil anys estem en l'Edat del Bronze. Naixen les primeres ciutats i el primer estat en l'oest de l'Iran: la civilització d'Elam.

En l'est de l'Iran hi ha també una altra cultura avançada: la cultura de Jiroft. A Jiroft es fan recipients de pedra molt ben decorats.

Aquests gots de pedra es venen en llocs llunyans.

La invenció de l'escriptura

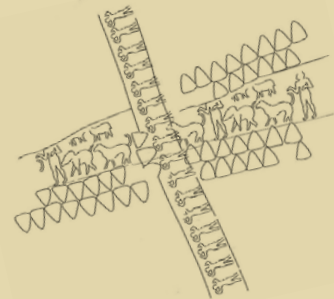
L'escriptura es va originar a les acaballes del IV mil·lenni a.C. en el sud de Mesopotàmia (Sumer), on les tauletes trobades a la ciutat d'Uruk esdevenen les més antigues (ca. 3300 a.C.). No obstant això, abans de la invenció de l'escriptura, es coneix un sistema de registre per mitjà de fitxes menudes d'argila de formes diverses (esferes, cons, discos,...), cadascuna de les quals representava una mercaderia particular.

A finals del IV mil·lenni a.C., amb el sorgiment de les primeres ciutats, la necessitat de controlar i de redistribuir els excedents per part de temples i palaus, juntament amb l'augment creixent de les relacions comercials, van obligar a deixar constància dels pagaments i de les transaccions. El sistema de fitxes de càlcul es fa més complex i variat: apareixen ara noves formes de fitxes i les ja existents es marquen amb línies incises. Però el més significatiu és l'aparició de les bullae o esferes buides d'argila que, a manera de "sobres" o recipients hermètics, guarden en el seu interior les fitxes o comptes.

Al principi, sobre la superfície d'aquestes bullae només es marcava l'empremta d'un segell per a indicar la propietat. Es van adonar ben aviat que per conèixer el contingut

d'una bulla sense trencar-la era necessari reflectir en la superfície exterior el que es guardava dins.

Aquest pas va ser el germen de l'escriptura va acabar per imprimir o dibuixar en la superfície externa de la bulla la figura dels comptes i el seu nombre. Davant aquesta situació, es feia innecessari elaborar-les, ja que la informació estava ja fixada en l'embolcall. La "imatge" dibuixada (un pictograma) va substituir a la mateixa fitxa tridimensional de fang i la tauleta d'argila va substituir la bulla esfèrica. L'aparició de l'escriptura va ser, en conseqüència, un pas lògic en l'evolució d'un sistema de registre.

A sobre: Bulla de fang de Susa
A sota: Empremses de segells cilíndrics sobre una bulla

L'escriptura naix en el sud de Mesopotàmia (l'Iraq) fa uns 6 mil anys. Abans de l'escriptura s'usen unes xicotetes fitxes de fang per a comptar les mercaderies, com la quantitat de blat o de cabres. Aquestes peces o fitxes són de formes diferents. Cada producte es representa amb una fitxa diferent. Els temples i els palaus guarden aquestes fitxes dins d'unes "boles" d'argila ben tancades. Per a saber les fitxes que hi havia dins de cada bola es dibuixa la forma de les fitxes en l'exterior de la bola. Aquests dibuixos sobre el fang són els primers signes de l'escriptura.

U. La civilització elamita

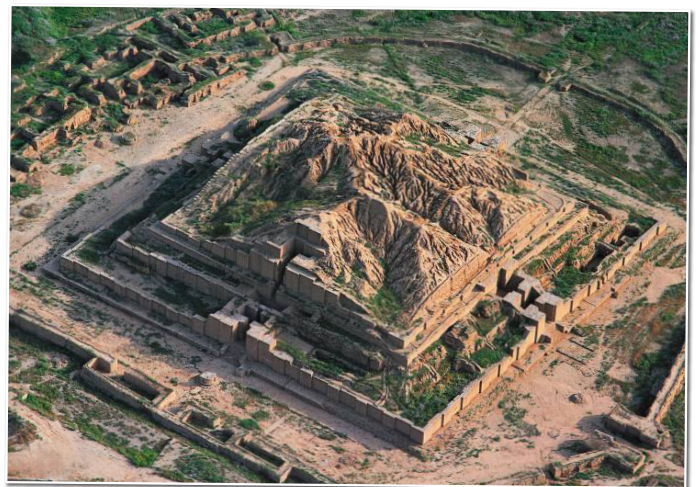
La civilització elamita es localitza en el sud-oest de l'Iran, ocupant dos àmbits geogràfics diferents. D'una banda, les terres baixes de la plana al·luvial, limítrofa amb Mesopotàmia, coneguda com a Susiana i la capital de la qual va ser la mil·lenària ciutat de Susa (província del Juzestan). D'altra banda, més cap al sud-est, estan les terres altes del sud dels Zagros, històricament conegudes com Anshan (província de Fars). Els territoris veïns d'aquests dos nuclis també formaven part d'Elam, o almenys, compartien forts vincles culturals.

Segell cilíndric i la seua empremta. Godin Tepe

El període “protoelamita” (3200 – 2800 a.C.) es considera el període formatiu de la civilització elamita. Aquest període es caracteritza per l'aparició de textos administratius en escriptura protoelamita, encara no desxifrada, i de segells cilíndrics amb un estil distintiu.

Al llarg de l'III mil·lenni a.C., Elam va adquirir uns trets culturals propis, en els quals hi haurà forts influxes de la seua veïna Mesopotàmia, com es pot apreciar en l'escriptura, que emprarà els signes cuneïformes per a reflectir la llengua elamita. També en arquitectura adoptarà el model mesopotàmic de temple elevat en plataformes superposades (zigurat), que el seu exemple principal és el conservat a la ciutat elamita de Choga Zanbil (el Juzistan), un dels pocs casos de zigurats fora de Mesopotàmia.

Zigurat de Choga Zanbil

El país d'Elam rau al sud-oest de l'Iran.

La seua capital és la ciutat de Susa.

La civilització d'Elam té unes característiques pròpies i unes altres copiades de Mesopotàmia. Per exemple, els elamites utilitzaran l'escriptura mesopotàmica. També copien la forma dels temples esglaonats de Mesopotàmia.

La història d'Elam es prolonga durant uns 2.500 anys, des del 3000 a.C. fins al 500 a.C. aproximadament. Els estudiosos l'han dividida en tres etapes : període elamita antic, elamita mitjà i elamita recent o neoelamita, entre les quals s'intercalen períodes de completa absència d'informació. En termes arqueològics, el període antic corresponen a l'Edat del Bronze de l'Iran (III mil·lenni i gran part de l'II mil·lenni a.C.), mentre que els períodes mitjà elamita i neoelamita es poden incloure en l'Edat del Ferro (darrers segles de l'II mil·lenni i primera meitat de l'I mil·lenni a.C.).

Vista aèria de la ciutat de Susa

La major part dels coneixements sobre la història d'Elam ens la proporcionen les diferents fonts mesopotàmiques - sumèries, accàdies, babilòniques, assíries - que se succeeixen al llarg del temps. Gràcies a elles, sabem que la història d'Elam està estretament relacionada amb la de Mesopotàmia. També ens ha permès conèixer un seguit de dinasties i llistes de reis elamites. En la majoria de les ocasions, ens trobem amb una situació d'hostilitat entre les dues regions, com a conseqüència no solament a raons d'hegemonia política sinó també al control dels recursos que necessitava l'economia mesopotàmica i que no sempre es podien obtenir mitjançant relacions comercials.

La història d'Elam dura quasi 3 mil anys i es divideix en tres períodes: antic, mitjà i recent.

Els documents de Mesopotàmia ens compten la major part de la història d'Elam.

Moltes vegades Elam i Mesopotàmia van ser enemics. Coneixem també dinasties i llistats de reis elamites.

El moment d'apogeu d'Elam va ser durant el període elamita mitjà (ca. 1500 -1000 a.C.). El sobirà elamita Shutruk-Nahhunte (1185 - 1160 a. C) saqueja la ciutat de Babilònia i trasllada a Susa, com a botí de guerra, estàtues i deixants de déus babilònics, entre elles el famós “Codi d’Hammurabi”. Poc després, tot invertint la situació, el rei babilònic Nabucodonosor I envaeix Elam i posa fi al regne mitjà elamita.

Tauleta cuneïforme que prové de Susa

En la primera meitat del primer mil·lenni a.C., el regne neoelamita serà contemporani de l'imperi assiri, la major potència expansionista de l'Orient Mitjà en aqueix moment. A vegades, elamitas i babilonis s'aliaran per a lluitar contra el poderós estat assiri. Per a Elam, l'equilibri de forces desapareix definitivament amb la campanya militar assíria d'Assurbanipal en 646 a.C., en la qual Susa pateix el major saqueig de tota la seua història, amb deportacions d'una part de la població. Però això no suposa el fin de civilització elamita: Susa i la seua dinastia de reis continuaran existint, com ho demostren l'Arqueologia i les fonts escrites.

Després de l'atac i la retirada dels assiris, nous grups humans estan arribant a Elam des del nord, tal com evidencia el creixent nombre de noms l'iranios que apareixen en els textos de Susa. En les dècades successives, el territori elamita serà integrat en el regne dels medes i, posteriorment, en el dels perses. Susa recuperarà la seua grandesa com una de les capitals dels aquemènides, però Elam no serà ja més que una província de l'imperi persa.

En el període “elamita mitjà” Elam està en el seu apogeu. Conquesta fins i tot la ciutat de Babilònia. Uns segles més tard, els assiris són la principal potència d'Orient. Els assiris destrueixen Elam en el període “elamita recent”. La civilització d'Elam continua, però tot formant part d'altres imperis. Primer forma part del regne dels medes i després de l'imperi dels perses.

Sala 2. L'imperi persa aquemènida

VI. L'arribada dels irànics

El període comprés aproximadament entre el 1300 i el 500 a.C. es coneix com a Edat del Ferro.

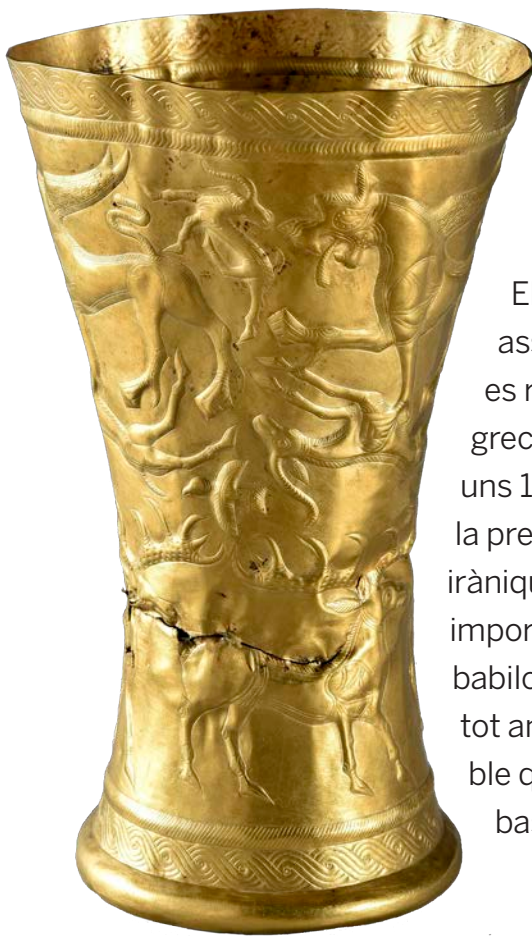
Des del punt de vista de la cultura material, sorgeixen els primers objectes de ferro, que al principi són molt escassos i tan sols es generalitzaran molt gradualment. També apareixen al nord de l'Iran (cultura de Marlik) tombes molt riques amb aixovars extraordinaris, entre els quals destaquen bols d'or amb decoracions zoomorfes i recipients de color marró vermellós en forma de zebú. Però l'esdeveniment més significatiu d'aquest període és l'entrada a l'Iran, en unes dates difícils de precisar, de pobles

indoiranians que s'establiran definitivament en la meitat occidental del país. Entre ells es trobaven les tribus medes i perses que, un poc més tard, canviaran el curs de la història de l'Orient Mitjà amb la formació d'estats supraregionals.

Els medes són esmentats per primera vegada en les fonts assíries del segle IX a.C. i les seues fortaleses, a vegades, es representen en els relleus assiris. Segons l'historiador grec Heròdot, els medes van regnar en l'oest de l'Iran durant uns 150 anys, entre els segles VIII-VI a.C. Potser, a causa de la pressió dels assiris, van aconseguir unificar totes les tribus iràniques i van crear un regne amb capital a Ecbatana. El més important dels reis medes va ser Ciaxares que, amb ajuda dels babilonis, va aconseguir enderrocar l'imperi assiri el 612 a.C., tot annexionant-se una part dels seus territoris. És molt probable que la formació del regne meda servira, posteriorment, de base als perses en la gestació del seu gran imperi.

Recipient zoomorf de Marlik

Got d'or de Marlik

Ara fa 3 mil 300 anys comença l'Edat del Ferro a l'Iran. Apareixen els primers objectes de ferro i també arriben els primers pobles irànics a l'Iran.

Entre les tribus iràniques estan els medes i els perses. Els medes governen a l'Iran durant uns 150 anys. El regne dels medes conquereix el poderós imperi dels assiris en el segle 7 abans de Crist.

Els bronzes del Luristan

Es tracta d'un ampli grup d'objectes repartits per museus d'arreu del món que hi formen un conjunt ben heterogeni. Responen a una tipologia molt variada i a una àmplia cronologia (Edat del Bronze i Edat del Ferro). Es van etiquetar sota aquesta denominació perquè es van donar a conèixer en el mercat d'antiguitats a principis del segle XX, procedents del saqueig de la necròpoli de la província del Luristan. Encara que s'anomenen "bronzes", hi ha algunes peces que són de ferro, en particular les fulles d'algunes espases.

Potser las peces més conegudes són les anomenades "estendards", un tipus de remat de funció desconegut, decorats amb motius zoomorfs (caprins o felins) o figures humanes com ara l'anomenat "senyor dels animals", que agafa amb els seus dos braços sengles cabres o lleons.

En la categoria d'armes destaquen les destrals, sovint adornades amb decoracions zoomorfs i, generalment, de fulla roma, la qual cosa indica un ús simbòlic o cerimonial. També existeixen maces – algunes amb cap esfèric i unes altres amb cap de tub allargat i pues – i espases i dagues de diferents longituds. Les més elaborades tenen fulles de ferro i empunyadures decorades amb diferents materials (ivori, or, plata).

Es coneix, a més, una gran quantitat de peces de bronze, decorades amb figures d'animals o éssers fabulosos, pertanyents a les guarnicions o brides dels cavalls: bocades, anelles del corretjam, campanetes, etc... Finalment, completant l'ampli catàleg de bronzes del Luristan, gots i adorns o complements del vestit com, per exemple, agulles de cap amb cap de disc.

Destral de bronze del Luristan

Els "bronzes del Luristan" són un conjunt d'objectes de bronze molt diferents: destrals, espases, gots, adorns per al vestit i peces diferents per a pujar a cavall. Aquestes peces es van fer en l'Edat del Bronze i en l'Edat del Ferro. Provenen d'excavacions il·legals de tombes.

VII. L'imperi persa aquemènida

Segons la mateixa tradició persa, és Aquemenes el llegendari fundador de la dinastia que coneixem com a "aquemènida". Serà, però, Cir el Gran (ca. 558-530 a.C.) qui, després de depositar el darrer rei meda, es convertirà en el vertader creador de l'imperi persa. Abans de Cir, les tribus perses s'havien assentat en l'actual província de Fars i, poc després, havien format part del regne dels medes. Quan Cir es fa amb el poder, inicia una expansió territorial que culmina amb la conquesta del regne de Lídia i de Babilònia, i posa sota el seu control tot Àsia Menor (Anatòlia), Mesopotàmia i Síria. Estén també les seues fronteres cap a l'Est, fins a llocs difícils de precisar. A la seua mort, el seu fill Cambises (530-522 a.C.) conquesta Egipte i, posteriorment, Darios el Gran (522-486 a.C.) porta les fronteres a uns límits mai vistos anteriorment: per l'Est fins al riu Indo i per l'Oest fins a les costes europees del Mar Negre. L'expansió persa cap a Occident topa inevitablement amb les ciutats-estat gregues. Primer, Darios I, després, el seu fill Xerxes I, van mantindre un conflicte bèl·lic amb Grècia conegut com a Guerres Mèdiques (492-478 a.C.) que va acabar amb la victòria grega i va suposar el límit a l'extensió territorial dels perses per l'Oest.

Imperi persa en època de Darios I

Després de més de dos segles, l'imperi persa, tan formidable, acaba l'any 330 a.C. Als problemes interns – lluites palatines, revoltes a les províncies – se'ls suma un factor extern, la invasió d'Alexandre de Macedònia, que en espai de 3 anys arriba al cor del regne aquemènida.

El rei Cir crea l'imperi persa en el segle 6 abans de Crist. Els successors de Cir conquereixen més territoris i fan un imperi enorme: l'Iran, Turquia, Mesopotàmia, Síria, Egipte i els territoris orientals fins a l'Índia. Els perses són la potència més forta d'Orient durant més de 2 segles. A les acaballes del segle IV abans de Crist, Alexandre de Macedònia conquesta l'imperi persa.

L'imperi persa va ser un imperi supranacional que englobava molts pobles i cultures diferents. Aquest vast imperi s'organitzava en províncies o “satrapies”.

La satrapia era una unitat econòmica que gaudia de certa autonomia i havia d'entregar periòdicament a les arques de l'estat uns tributs, calculats en funció de la seua capacitat productiva. Els tributs es realitzaven normalment en espècie, ja que la moneda tenia més aviat una funció de propaganda del poder imperial. El sàtrapa – normalment membre de la família imperial – administrava justícia en nom del rei i controlava l'exèrcit a la seua regió. El seu càrrec podia ser temporal o vitalici, segons ho concedira el rei, i amb el pas del temps es va anar convertint en un lloc heretat.

La maquinària de l'Estat requeria una administració eficient, que es va proveir de personal de diferent procedència (babilonis, egipcis, elamites, grecs,...), no solament irànics. Com a llengua de l'administració es van usar l'elamita, escrit en caràcters cuneïformes sobre tauletes de fang, i l'arameu, escrit sobre pergamí. També es necessitaven infraestructures que facilitaren una ràpida

comunicació a través de l'extens imperi. El rei Darios I va manar construir l'anomenat “Camí reial” que, al llarg de 2.700 km, unia Susa – capital d'Elam – amb Sardes, antiga capital del regne de Lídia.

En l'imperi persa hi ha molts pobles i cultures diferents. També en la cort persa hi ha molts treballadors de diferents cultures.

L'imperi es divideix en províncies o “satrapies”. Cada província lliura impostos a l'estat central. Aquests impostos no es paguen amb moneda sinó amb productes i mercaderies valuoses. El rei Darios construeix el “Camí reial”: una carretera de gairebé 3 mil quilòmetres que travessa tot l'imperi.

ART

L'art aquemènida es defineix com una agregació d'elements extrets de diferents ambients artístics de l'Orient Mitjà (mesopotàmics, egipcis, grecs, anatòlics), però el producte final dels quals és típicament persa.

On millor es pot apreciar aquesta amalgama d'influències estrangeres és en els baixos relleus de pedra que decoraven els palaus reials: imatges de bous i genis alats assiris, símbols religiosos egipcis, vestimentes elamites, plecs de les vestidures de factura grega, etc. Estaven originàriament pintats amb colors brillants i, gràcies a la minuciositat en els detalls, són un inestimable document per a conèixer la vestimenta, les joies, les armes o altres estris quotidians.

Relleu de Persépolis

Ríton d'or d'Hamadan

Altres obres mestres de l'art aquemènida es troben en l'orfebreria. Les joies en or i plata són molt variades: braçalets i polseres en espiral o redones (amb extrems en forma de cap d'animal), anells, collarets de comptes d'or, pendents, pectorals, etc. Una característica de la joieria persa és el gust per la policromia, obtingut mitjançant incrustacions de pedres precioses (turquesa, lapislàtzuli, cornalina), cristall de roca o pasta vítria. Un dels treballs d'orfebreria més reeixit és el ríton d'or que mostra un lleó alat. El ríton és un got cònic, probablement d'ús litúrgic, en forma de banya. Normalment, el seu extrem adopta la forma d'un animal fantàstic que presenta un orifici en el musell o en el pit, per on eixia el líquid.

RELIGIÓ

La família reial aquemènida adorava al déu Ahura Mazda ("Senyor Savi"), que atorgava la legitimitat a la reialesa. En la iconografia se'l representava com un disc alat amb figura humana subjectant un anell. Ahura Mazda també era el déu suprem del zoroastrismo, religió el nom de la qual prové del profeta reformador Zoroastre (o Zaratustra), que probablement va viure a començaments de l'I mil·lenni a.C. a l'Iran oriental. Zoroastre predicava

Els relleus dels palaus són les millors obres de l'art persa. Aquests relleus mostren files de soldats i ambaixadors entregant tributs al rei. Estan pintats amb colors brillants i tenen molts detalls. Les joies dels perses també són autèntiques obres d'art. El ríton d'or és l'obra més destacada. El ríton és un got en forma de banya i el seu extrem té forma d'un animal fantàstic amb ales.

Persèpolis

La cort del Gran Rei era el centre des d'on es dirigia l'imperi. La cort no residia sempre en una única capital, sinó que es repartia entre les ciutats més importants com ara Persèpolis, Pasargada, Susa, Babilònia o Ecbatana (o Echbatana), i estava sempre protegida per un cos de guàrdies d'elit conegut com els "Immortals", integrat per 10.000 soldats perses i medes.

Baixos relleus de Persèpolis

El lloc que millor representa la cort imperial és Persèpolis ("Ciutat de Pèrsia"). No solament es tracta d'un conjunt de palaus sinó també d'un centre cerimonial amb una necròpoli reial en els seus voltants. Darios el Gran va iniciar la seua construcció entorn de l'any 518 a.C. i la seua fi va arribar amb l'incendi i destrucció per les tropes d'Alexandre de Macedònia, cap al 330 a.C. Per a aquest enorme i costós projecte es van portar els millors materials i els més qualificats artesans des de diferents parts de l'imperi. Els arxius reials mostren que no s'empraren esclaus, sinó treballadors assalariats.

El conjunt de palaus de Persèpolis, amb àmplies sales de columnes (apadanes), es va edificar sobre una plataforma de colossals blocs de pedra calcària. El més cridaner de la seua arquitectura és l'ús d'esveltes columnes, que arribaven a superar els 20 m d'altura, rematades per imponents capitells en forma d'animal. També destaquen les escalinates decorades amb baixos relleus que mostren processons de guàrdies i delegacions de súbdits entregant tributs al rei.

Persèpolis és la ciutat més important dels perses. El rei Darios el construeix i Alexandre de Macedònia el destrueix quasi 2 segles després. A Persèpolis hi ha diferents palaus. Els palaus tenen sales molt grans amb columnes molt altes de 20 metres. Les escales d'entrada estan decorades amb relleus.

un dualisme basat en la lluita entre el Bé (simbolitzat per Ahura Mazda) i el Mal (identificat amb Ahriman). En el zoroastrisme es venerava el foc com un element sagrat. També hi ha constància a l'Iran de cultes a altres divinitats, com el déu solar Mitra i la deessa de les aigües i la fertilitat Anahita. En la resta de l'imperi, davant la diversitat de pobles i de credos, la monarquia persa va mantindre una postura de tolerància religiosa permetent creences i cultes particulars i afavorint la reconstrucció de temples locals.

Els reis perses adoren al déu Ahura Mazda. Ahura Mazda era el déu suprem del “zoroastrisme”. El zoroastrisme és una religió creada pel profeta Zoroastre fa uns 3 mil anys. Aquesta religió creu que el món és una lluita entre el bé i el mal. A Pèrsia també hi ha cultes a altres déus com el déu solar Mitra i la deessa de les aigües i la fertilitat Anahita. Els reis perses són tolerants amb altres religions de l'imperi.

El Relleu i la inscripció de Behistun

La inscripció més extensa del període aquemènida és la gravada en la paret rocosa de Behistun (o Bisutun), situada en la ruta a través dels Zagros que unia Ecbatana amb Babilònia. Es tracta d'un text trilingüe – persa antic, elamita i babiloni – que relata les gestes de Darios el Gran i els esdeveniments que li van portar a la pujada al tron. El text es combina amb un ampli relleu esculpit on es mostra a Darios, de major grandària, trepitjant a l'usurpador Gaumata, que havia arrabassat el tron al seu antecessor Cambises. Després d'ells es presenta una fila de presoners, l'últim dels quals porta un capell escita. Per damunt d'ells, el déu Ahura Mazda beneeix el rei.

El text de la inscripció va ser copiat en altres suports i distribuïts per tots els racons de

Relleu de Behistun

l'imperi, que es coneix fins i tot una versió trobada en el sud d'Egipte.

Els relleus de Behistun van contribuir, a començaments del segle XIX, al desxiframent de l'escriptura cuneïforme i van exercir un paper tan crucial per al naixement de l'Asiologia com ara la Pedra Rosetta ho va ser per a l'Egiptologia.

En la roca de Behistun està escrit el text més llarg de l'imperi persa. El text està en 3 idiomes: el persa antic, l'elamita i el babiloni. En ell es compta com Darios aconsegueix ser rei. Al costat del text hi ha un relleu que mostra a Darios en una grandària més gran i una fila d'enemics lligats.

Sala 3. L'Iran tardoantic i islàmic

Iwan del rei sassànida Cosroes II. Taq-i Bostan

VIII. L'intermedi hel·lenístic: els selèucides

Estatueta de bronze de la deessa grega Démeter

Després de les victòries d'Alexandre el Magne i la mort de Darios III, el darrer rei aquemènida, en 330 a.C., l'imperi persa, ben extens, va passar a les mans dels hel·lens. Poc més tard, amb la mort d'Alexandre el 323 a.C., va començar la lluita per la successió entre els seus generals. La part més extensa de l'imperi, des de Síria fins a Sogdiana a Àsia Central, tot incloent Mesopotàmia i l'Iran, va quedar sota el domini de Seleuc I (305-281 a.C.). Seleuc inicia una dinastia, els selèucides, que succeirà els aquemènides a l'Iran i serà substituïda al seu torn pel domini dels parts, un nou poble del tronc irànic.

El regne selèucida, més reduït que l'imperi aquemènida, va anar perdent territoris progressivament al llarg de quasi tres segles, fins a quedar reduït a la seua part occidental (Síria), que serà absorbida per Roma l'any 63 a.C. Aquest procés es va deure, en uns casos, a la rebel·lió de dinasties locals que sorgeixen a les províncies – com ara Bactria o Bactriana –, en altres casos a les conquestes d'estats perifèrics com el regne màuria (o maurya) de l'Índia, l'estat romà o els parts. En la segona meitat del segle II a.C., els selèucides havien perdut, en lluita contra el regne part, el control de l'Iran i de Mesopotàmia.

El període selèucida (312 - 63 a.C.) serà el començament d'una etapa de difusió dels costums i de l'art hel·lènics en els territoris de l'antic imperi persa, un procés que tindrà la seua constatació més evident en temps dels parts.

Alexandre de Macedònia (Alexandre el Magne) conquereix l'imperi persa fa uns 2 mil 300 anys. Quan mor Alexandre de Macedònia, els seus generals es reparteixen l'imperi persa. El general Seleuc I obté la major part del territori.

És l'imperi selèucida.

En el període dels selèucides molts perses copien els costums grecs, com la llengua, la moneda o l'art.

IX. El regne dels parts

La gènesi de l'estat part té lloc a les acaballes del segle III a.C., quan Arshak, cap de la tribu dels "parns" que habitaven la regió a l'est del Mar Caspi (actual Turkmenistan), envaeix la satrapia selèucida de Partia (ca. 238 a.C.). En aqueix moment, Partia (NE de l'Iran) estava governada pel sàtrapa Andràgores, que poc abans de la invasió s'havia rebel·lat contra el poder del monarca selèucida. Ocupada Pàrtia, els parns passaran a ser coneguts com a "parts" i Arsaces fundarà una nova dinastia, els arsácidas, que iniciarà una progressiva conquesta dels territoris sota domini selèucida.

L'expansió i consolidació del regne dels parts es realitza amb Mitridates I (171-138 a.C.) que conquereix tot l'Iran i Mesopotàmia. A partir d'aqueix moment, a la frontera occidental es produiran enfrontaments repetits amb Roma, en el seu avanç expansiu cap a Orient. Aquests combats tenen com a escenari el nord de

Mesopotàmia i Armènia. És molt coneguda la derrota

romana estrepitosa contra els parts en la batalla de Carras o Carrhae (53 a.C.) en la qual el general romà Cras va ser executat i els romans van perdre

els seus estendards, que serien recuperats posteriorment per l'emperador August. També és notable la

campanya de Trajà, un segle i mig més tard, en la qual es va annexionar Armènia i va envair Mesopotàmia i venceren els

parts. Però aquestes conquestes no van ser duradores ja que el

seu successor Adrià va evacuar les províncies orientals i els parts van reprendre el control de la regió.

Ríton de ceràmica
part

**Els parts conquereixen l'imperi selèucida fa uns 2 mil 200 anys.
Els parts són unes tribus iràniques del centre d'Àsia.**

Lluïten a cavall amb l'ús de l'arc i les fletxes.

Governen l'Iran durant més de 500 anys.

Són els majors enemics dels romans. En la famosa batalla de Carrhae els parts destrueixen l'exèrcit romà.

ART

L'art dels parts es caracteritza per l'eclecticisme, és a dir, la combinació de motius artístics d'altres pobles, principalment de la civilització hel·lenística, per a crear noves formes.

Un exemple d'aquesta assimilació el podem apreciar en l'encunyació de la moneda, que adopta els tipus grecs: en l'anvers, el retrat del monarca idealitzat tocat amb una tiara, mentre que en el revers apareix una paraula escrita en grec referent a la titulatura o a un epítet, com a "philohel·lé" (admirador dels grecs).

En l'escultura i el relleu, aquest nou estil es caracteritza per la frontalitat i rigidesa i per l'interés a representar els detalls, especialment els relacionats amb el vestit i l'adorn personal. Una de les obres que millor representa l'art d'època parta és una estàtua de bronze que prové de Shami (el Juzestan). Es tracta d'una escultura d'un noble o un príncep, probablement d'una dinastia local. L'estàtua ens permet conèixer la vestimenta d'un noble part: una diadema o cinta al cap, un tipus de túnica que es creua en el pit i uns pantalons coberts per uns cuixals (peça de cuir per a protegir les cames del frec del cavall), associats normalment al món dels genets nòmades.

Estàtua de bronze del noble de Shami

L'art grec té molta influència en l'art dels parts.

La moneda dels parts és com la moneda dels grecs.

Les obres d'escultura i de relleu dels parts són frontals, és a dir, et miren de cara. El millor exemple és l'estàtua de bronze del príncep de Shami.

X. L'imperi sassànida

El període sassànida està considerat com una de les etapes històriques més importants de l'Iran antic. Durant els seus més de quatre segles de duració (224-651 d.C.), els sassànides van controlar l'Iran i els territoris adjacents. A mitjan segle VII restaren assimilats per les conquestes dels àrabs musulmans.

Bol de plata sassànida

La dinastia sassànida va ser fundada per Ardashir I (224-242 d.C.), un príncep de la província de Fars, vassall dels parts, que va aprofitar la situació de guerra civil entre els dos darrers reis parts per a enderrocar-los i autoproclamar-se "Rei de Reis". Ell i el seu successor, Sapor I (240-270 d.C.), consolidaren l'imperi i el van ampliar, tot estenent-se des de Mesopotàmia per l'Oest fins al Nord de l'Índia per l'Est. Són molt conegudes les expedicions militars contra les províncies orientals de l'imperi romà. Sapor I va arribar a enderrocar i capturar l'emperador romà Valerià, episodi que és recollit en el relleu rupestre de Naqsh-e Rostam (segon en importància després de Behistun), en el qual es mostra al rei sassànida a cavall davant de Valerià, de genolls que suplica clemència. Les campanyes dels dos primers reis sassànides van preparar l'escenari per a una interminable guerra entre Pèrsia i Roma – i posteriorment entre Pèrsia i Bizanci – que va continuar gairebé fins a la fi del període sassànida i que va produir repetits canvis de frontera sense ser determinants definitivament.

De la llarga llista de 32 reis sassànides, cal destacar Cosroes I (531-579 d.C.) el regnat del qual esdevé l'apogeu cultural de l'imperi sassànida. Va realitzar reformes internes profundes, va convertir el zoroastrisme en la religió oficial de l'estat i va afavorir les lletres i la filosofia, tot acollint els darrers set mestres del neoplatonisme, després del tancament de l'Acadèmia d'Atenes per decret de l'emperador bizantí Justinià.

Ara fa uns mil 800 anys el persa Ardashir derrota els parts i crea l'imperi sassànida.

Els sassànides regnen durant uns 400 anys.

El seu imperi abraça des de Mesopotàmia fins a l'Índia.

Els seus enemics són l'imperi romà i després l'imperi bizantí.

En una batalla el rei sassànida Sapor I agafa com a presoner l'emperador romà Valerià.

ART I CULTURA

Desgraciadament, només ha arribat fins a nosaltres una part menuda de l'immens corpus de la literatura sassànida i això es deu, sobretot, a les còpies i traduccions de l'època islàmica posterior. Coneixem amb certesa que la literatura sassànida era molt variada. Comprenia textos religiosos i llibres històrics, recopilacions de lleis, obres d'astronomia, descripcions de viatges, novel·les i literatura d'entreteniment, etc.

Relleu sassànida de Naqsh-i Rustam

En l'art, destaquen els relleus petris dels segles III-IV d.C., d'una gran qualitat artística, acompanyats d'inscripcions. En la majoria d'ells es representa la investidura del rei, el monarca en el seu tron envoltat de la seua cort, escenes de batalles o escenes de cacera reial.

En el camp de l'arquitectura, s'han preservat restes dels palaus reials com el de Ctesifont (l'Iraq), que conserva encara l'alçat complet de l'arc monumental de l'iwan (sala rectangular voltada, tancada només en tres dels seus costats). Ponts, dics i qanats (canals d'irrigació d'un recorregut ben llarg) són unes altres de les obres d'enginyeria sassànida que encara s'hi poden contemplar.

Finalment, completen aquest breu recorregut, la vaixella d'or i plata ben rica – plats, bols, gots, pitxers – que va substituir en la seua funció propagandística als relleus petris. La seua producció estava controlada per la reialesa. El tema decoratiu més comú és la caça, amb els reis a cavall tot perseguint les seues preses. Però també hi ha imatges de reis entronitzats, escenes mitològiques, figures femenines ballant, escenes cerimonials o animals que potser simbolitzen la prosperitat de la monarquia, com ara ocells o mardans.

Els reis sassànides ajuden força a difondre la cultura: la filosofia, la literatura i la traducció de llibres.

L'art dels sassànides també hi va ser molt ric. Són molt importants els relleus fets en la paret de la roca. En aquells relleus es mostren escenes de caça, batalles o el rei en el seu tron.

També són obres d'art els recipients d'or i plata decorats amb escenes molt variades.

XI. L'Iran islàmic

A partir de l'any 637 comença un nou període en la història de l'Iran amb la conquesta de l'imperi sassànida per part dels àrabs musulmans i la seua integració en el califat omeia de Damasc. La islamització de l'Iran serà gradual, i conserva els trets particulars "perses". Els nous dominadors adoptaran les formes artístiques i les pràctiques administratives de la cort sassànida.

L'any 750, els omeies són deposats per la dinastia abbàssida, que va establir la seua capital a Bagdad. Els califes abbàssides van protagonitzar un període d'apogeu intel·lectual en el qual la cultura persa va tindre un paper important.

Bol de ceràmica vidriada Nixapur

Durant el segle IX, el poder abbàssida es desintegra a l'Iran i sorgeixen dinasties locals en diferents regions: els tahírides (821-873), els safàrides (861-1003), els samànides (819-1005), els gaznèvides (977-1186) i els buwàyhides o búyides (932-1062). A mitjan segle XI, els turcs seljúcides (1040-1194) conquereixen Pèrsia i fixen la seua capital a Isfahan. Els seljúcides representen una època d'esplendor en l'art, la literatura i la ciència perses.

El segle XIII és una època convulsa a causa de les invasions dels mongols. El mateix Genguis Khan devasta la regió el 1219 i ho engloba en el seu imperi immens, que s'estenia des de Beijín fins a Istanbul. Els seus successors completen la conquesta de Pèrsia i instauren la dinastia mongola dels il-khanats (1256-1335). La presència de dinasties turcomongols continuen marcant la història de l'Iran fins al segle XVI: mig segle després, un nou conqueridor conegut com a Tamerlan (o Timur), funda un altre gran imperi des de la seua capital en Samarcanda. Els seus successors, la dinastia timúrida (1370 -1501), governen l'Iran fins a 1501, moment en què començarà una nova era amb la fundació de la dinastia safaví (1501-1722).

Ara fa uns mil 400 anys els àrabs musulmans conquereixen l'imperi sassànida. l'Iran és governat primer des de Damasc (Síria) i després des de Bagdad (l'Iraq). Més tard, naixen regnes menuts en diferents llocs de l'Iran.

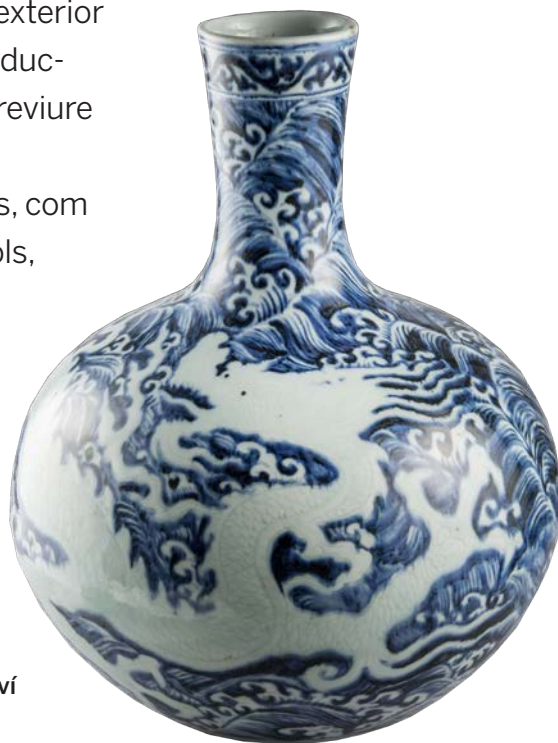
A partir de l'any 1000, pobles del centre d'Àsia envaeixen l'Iran: primer els turcs seljúcides (segles 11 i 12), després els mongols (segle 13) i finalment els exèrcits de Tamerlan (segles 14 i 15). Al segle XVI la dinastia safaví comença el seu govern i unifica tot l'Iran.

ART I CULTURA

En els primers temps, l'art islàmic a l'Iran va recollir una gran part del llegat sassànida, tant en l'arquitectura (ús de la cúpula i volta) com en l'artesania (motius decoratius en la terrisseria i tèxtils). Durant l'edat d'or de l'art araboislàmic (segles IX i X) les ciutats perses van servir com a punt d'escala en les rutes comercials que unien l'Est d'Àsia amb la Mediterrània i van destacar principalment per les produccions ceràmiques, com les elaborades en Nixapur (província del Khorasan) o Rayy (al nord de l'Iran, molt prop de Teheran). Un dels grups de ceràmica més notable produït en Nixapur comptava amb inscripcions àrabs (escriptura cúfica) que mostraven frases concises, bé sigueren signatures, benediccions o proverbis. L'escriptura àrab va servir tant com a element decoratiu com també element de propaganda.

Sota els seljúcides es va generalitzar la ceràmica esmaltada, els recipients de vidre i els objectes de bronze, coure i llautó. Després d'un període d'inseguretat provocat per la invasió mongola van tornar a florir les arts. La fabricació de ceràmica vidrada o esmaltada – empleada també en la decoració exterior de les mesquites, que combinen el verd i el blau – les produccions de metall, els tèxtils i els manuscrits il·lustrats van reviuire sota les dinasties turcomongols (il-khanats i timúrides). També en el període mongol van penetrar motius xinesos, com ara dracs sinuosos, flors de lotus i acumulacions de núvols, que van ser emprats per decorar tèxtils i ceràmiques. El gust pels productes de la Xina, fins i tot les porcellanes blaves i blanques, va continuar en el segle XVII amb la dinastia safaví, i es van produir imitacions que els comerciants europeus van intentar fer passar per articles xinesos.

Pitxer de porcellana blava i blanca del període safaví

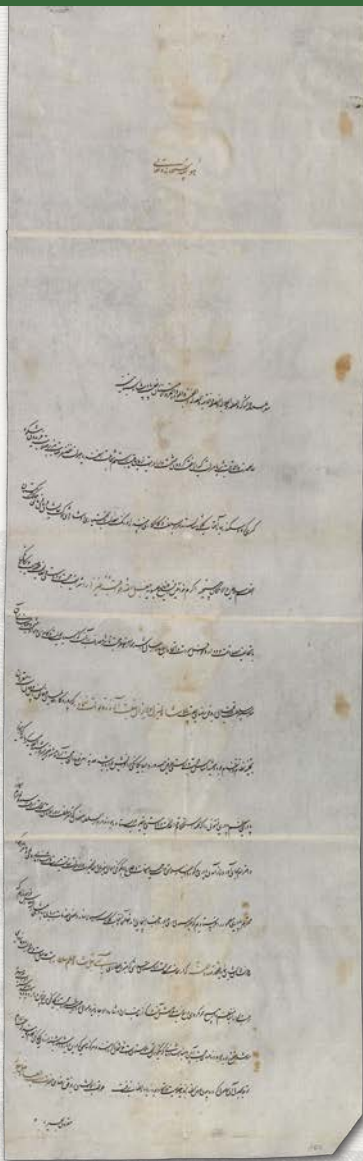

L'arribada de l'Islam canvia per sempre la cultura i l'art de l'Iran. L'arquitectura i l'art dels sassànides influeixen en l'art de l'Islam. En l'art islàmic de l'Iran destaca la ceràmica vidrada (amb la superfície brillant).

La ceràmica vidrada verda i blava s'usa per a decorar les parets dels edificis religiosos. Més tard, en la ceràmica i els teixits perses s'usen algunes decoracions d'art xinés.

XII. Relacions entre Espanya i l'Iran en l'Edat Moderna

Carta de Shah Abbas (1609)

Els contactes del nostre país amb l'Iran es remunten a l'Edat Mitjana. Tant viatgers musulmans com cristians van arribar a Pèrsia, algunes vegades formaven part d'ambaixades oficials, com la que va enviar Enric III de Castella a la cort de Tamerlan a Samarcanda i l'ambaixador de la qual, el madrileny **Ruy González de Clavijo**, va deixar constància e una descripció del seu llibre Embajada a Tamorlán (començaments del segle XV).

Amb l'inici de l'Edat Moderna, els contactes entre els dos països es van intensificar. El motiu va ser un enemic comú: els turcs otomans. Des de la conquesta de Constantinoble dels otomans el 1453, l'ascens d'aquest imperi va ser imparable. L'expansió territorial amenaçava per igual l'imperi espanyol dels Habsburg i la Pèrsia safaví. Durant el regnat dels tres primers monarques espanyols de la dinastia dels Àustries, es produeixen moments crítics on es fa més peremptòria una aliança amb Pèrsia: amb Carles V, quan els seus dos principals rivals a la Mediterrània – Francesc I de França i el sultà Solimà el Magnífic – van pactar una aliança; amb Felip II, quan hereta la corona portuguesa i les seues possessions s'amplien tot acostant-se a les fronteres de l'imperi turc (els portuguesos tenien colònies al Golf Pèrsic); amb Felip III, quan l'expansió comercial d'anglesos i holandesos cap a Àsia esdevé un obstacle per al comerç hispànic amb Orient.

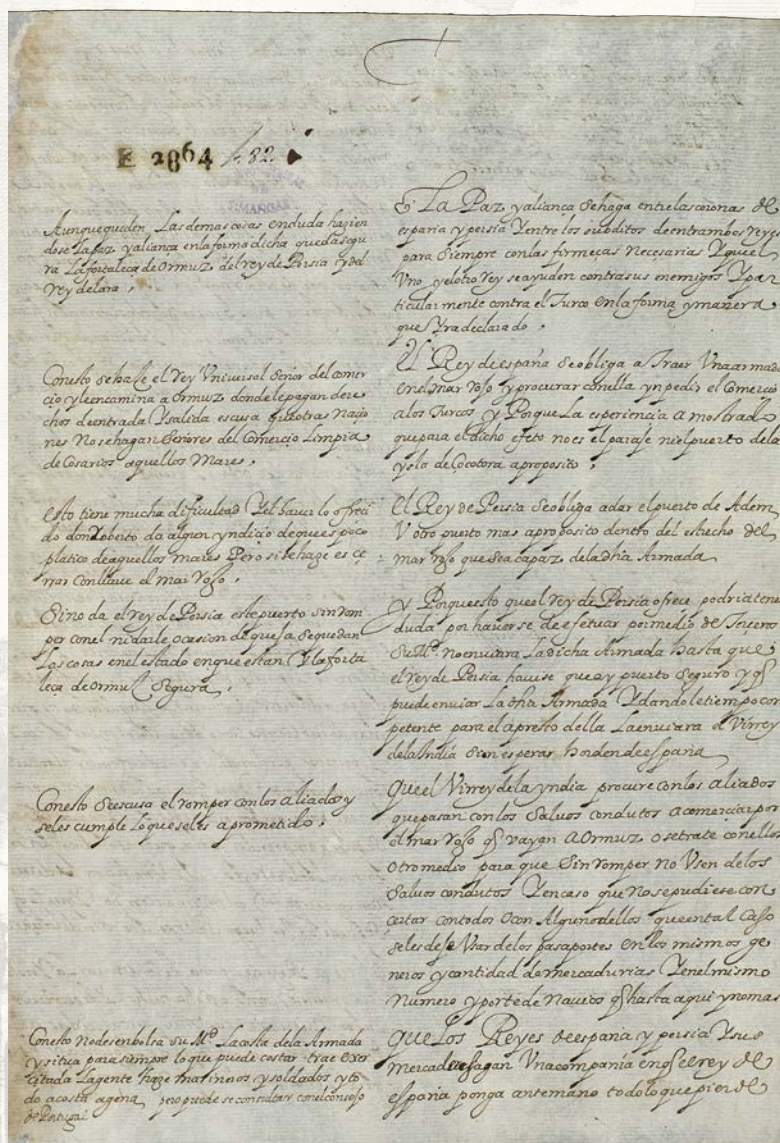
A aquestes raons estratègiques s'hi sumaren al segle XVI motivacions de tipus religiós: davant les mostres de tolerància que havia manifestat el xa persa, el papat va impulsar les missions evangelitzadores a l'Iran. Agustins, carmelites, caputxins, dominics, franciscans i jesuïtes es van establir principalment a Isfahan.

En l'Edat Mitjana comerciants i viatgers musulmans d'Espanya viatgen a Orient i també viatgers de l'Iran arriben a les nostres terres.

Durant el segle XVI l'imperi turc conquereix molts països d'Orient. Els turcs són enemics d'Espanya i de l'Iran. Espanya i l'Iran cerquen una aliança per lluitar plegats contra els turcs. En aquest segle XVI hi ha religiosos espanyols (agustins, jesuïtes) vivint a l'Iran.

En època de Felip III es produeixen els intents més seriosos d'acostament entre Espanya i Pèrsia, amb un intercanvi d'ambaixades. El governant persa Shah Abbas I envia a Espanya una delegació (1599-1601) amb una proposta d'aliança militar i comercial. És curiós assenyalar que alguns membres d'aquesta ambaixada es van convertir al cristianisme, entre ells Uruch Beg Bayat, que va adoptar el nom de Juan de Persia. En la societat espanyola de l'època se'ls va conèixer com els "cavallers perses". Posteriorment, va haver-hi altres ambaixades entre tots dos països. En una d'elles (1614) es va enviar a l'ambaixador espanyol **García de Silva y Figueroa**, que romandria a l'Iran durant dos anys i al qual es considera el primer occidental a descriure i identificar les ruïnes de l'antiga Persèpolis. Després del regnat de Felip III no va haver-hi més relacions diplomàtiques entre les dues corts, però es va mantindre la presència de missioners.

Capitols de pau i aliança entre els regnes d'Espanya i Pèrsia (1611)

A començaments del segle XVII hi ha diferents ambaixades entre l'Iran i Espanya.

El rei Felip 3 d'Espanya envia a l'ambaixador García de Silva y Figueroa.

Ell és el primer a visitar les ruïnes de l'antiga Persèpolis i escriu un llibre del seu viatge a l'Iran.

Les aliances hispanoporses no van arribar mai a materialitzar-se al llarg dels segles XVI-XVII, bé fos per problemes interns d'alguna de les parts (mort del monarca persa o problemes dinàstics) o per la conjuntura internacional (acords temporals de pau amb els turcs). No obstant això, aquesta necessitat estratègica d'acostament a l'Iran va tindre com a conseqüència positiva el coneixement a Espanya d'un món llunyà. Va augmentar la quantitat d'obres literàries espanyoles amb referència a l'Iran, tot fomentant sempre una imatge heroica dels perses en la seua lluita contra els turcs. També la literatura de viatges va tindre el seu impacte i ens ha llegat uns testimoniatges insubstituïbles per a conèixer la cultura i societat persa de l'època. Destaquen, per exemple, les *Relaciones de Don Juan de Persia*, que relata la història de l'Iran des de l'antiguitat fins a època safaví, o els *Comentarios de la Embaxada al rey Xa Abbás de Persia* de García de Silva y Figueroa.

Per a finalitzar aquest apartat, malgrat que abandonem el marc cronològic de l'Edat Moderna, hem d'esmentar una figura destacada en la difusió de l'Iran al nostre país.

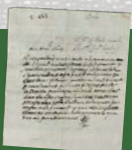
Es tracta del diplomàtic i orientalista espanyol **Adolfo Rivadeneyra** (1841- 1882), que en la seua carrera diplomàtica ben àmplia va ser vicecònsol a Teheran i va escriure les seues experiències en *Viaje al interior de Persia*.

Les ambaixades i els llibres de viatges són molt importants per a conèixer l'Iran en els segles XVI i XVII.

Els llibres espanyols d'aquella època mostren els perses com a guerrers valents en les lluites contra els turcs.

Al segle XIX l'ambaixador espanyol Adolfo Rivadeneyra escriu un llibre sobre el seu viatge a l'Iran.

XIII. Eix cronològic

Ca. 9.000 a.C.
Apareix l'agricultura
en el Creixent Fèril

Ca. 2.580 a.C.
El faraó Kheops construeix la
gran piràmide de Gizeh

Ca. 3.300 a.C.
Sorgeix l'escriptura a
Sumer (Mesopotàmia)

Ca. 5.500 a.C.
Arriba el Neolític a les
costes de la Península
Ibèrica. Art Macroes-
quemático en el nord
d'Alacant

Ca. 1.750 a.C.
Hammurabi de Babilònia
erigeix el seu famós codi
de lleis

Ca. 753 a.C.
Fundació de Roma

Ca. 6.500 a.C.
Apareix la ceràmica a l'Iran

Ca. 8.000 a.C.
Inici del Neolític a l'Iran

Ca. 3.000 a.C.
Primers textos escrits
(protoelamites) a l'Iran

Ca. 1.170 a.C.
El rei elamita Shutruk Na-
hhunte saqueja Babilònia i
s'hi emporta, com a botí, el
Codi d'Hammurabi

Ca. 2.400 a.C.
Primeres dinasties elamites

612 a.C.
El rei meda Ciaxares
saqueja Nínive i destrueix
l'imperi assiri

Ca. 1.000 a.C.
Entrada a l'Iran de les
primeres tribus iràniques

539 a.C.
Cir el Gran conquesta
Babilònia

Ca. 447 a.C.
S'inicia la construcció
del Partenó a l'Atenes de Pèricles

Ca. 323 a.C.
Alexandre el
Magne mor a
Babilònia

219 a.C.
Anibal pren Sagunt i
s'inicia la II Guerra Púnica
entre Roma i Cartago

Ca. 79 d.C.
L'erupció del Vesubio
destrueix Pompeia

Ca. 395 d.C.
Mor Teodosi i l'imperi
romà es divideix entre els
seus fills Arcadi (Orient) i
Honorí (Occident)

Ca. 622 d.C.
Any de l'hègira,
començament del
calendari musulmà

Ca. 780d.C.
Abd al-Rahman I inicia la
construcció de la mesquita de
Còrdova

Ca. 711 d.C.
S'inicia la conquesta
musulmana de la
Península Ibèrica

1232
Jaume I inicia la
conquesta el Regne
de València

1212
Victòria cristiana contra
els almohades a Las
Navas de Tolosa

844
Els vikings saquegen
París, Lisboa i Sevilla

1348
La Pesta Negra assola
Europa

1453
Constantinoble cau en
poder dels turcs. Fi de
l'imperi Bizantí

1492
Cristòfol Colom descobreix
Amèrica. Els Reis Catòlics
conquereixen Granada

1501
Miquel Àngel inicia
l'escultura del David

330 a.C.
Alexandre el Magne
incendia Persèpolis.
Mor Darios III, el darrer
rei aquemènida

Ca. 512 a.C.
Darios I conquereix Tràcia
i la regió de l'Indus. Màxi-
ma expansió de l'imperi
aquemènida

53 a.C.
Els parts aniquilen a
l'exèrcit romà en la
batalla de Carras

260 d.C.
El rei sassànida
Sapor I captura a
l'emperador romà
Valerià

226 d.C.
Ardashir deposa el
darrer part i funda la
dinastia sassànida

C.a. 238 a.C.
Els parts inicien
la conquesta de
les províncies
orientals dels
selèucides

637 d.C.
Els àrabs musulmans
inicien la conquesta de
l'imperi sassànida

750 d.C.
Els abbàssides deposen
els omeies i traslladen
la capital de Damasc a
Bagdad.

Ca. 1040 d.C.
Els turcs seljúcides
conquisten Pèrsia

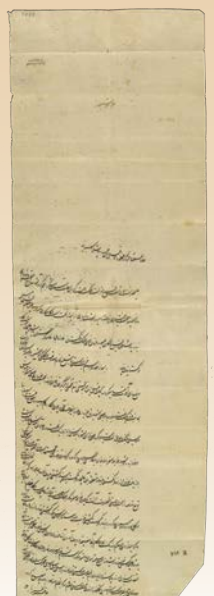

Ca. 1220 d.C.
Els exèrcits mongols de Gen-
guis Khan envaeixen l'Iran

1381 d.C.
Tamerlà inicia
la conquesta de l'Iran

1501 d.C.
Començament de la
dinastia safaví

L'Iran, Bressol de Civilitzacions

CRÈDITS:

Director Gerent Fundació C. V. MARQ

Josep Albert Cortés i Garrido

Director Tècnic MARQ

Manuel Olcina Doménech

**Director d'Exposicions Fundació C. V. MARQ i
Cap de la Unitat d'Exposicions i Difusió del MARQ**

Jorge A. Soler Díaz

**Textos. Unitat de Didàctica i Accessibilitat
Fundació C. V. MARQ**

Rafael G. Moya Molina

Gema Sala Pérez

Col·laboració i assessorament científic

José Cutillas Ferrer (Universitat d'Alacant)

Documentació, fotos i il·lustracions

Catàleg de l'exposició "L'Iran. Bressol de civilitzacions"

Arxiu General de Simancas

Disseny i maquetatció

Julián Hinojosa - www.stereografica.com

Traducció en valencià:

David Azorín Martínez

Departament de Formació. Diputació d'Alacant

MARQ © 2019

www.marqalicante.com

Col·labora:

Obra Social "la Caixa"

MARQ
MUSEO ARQUEOLÓGICO DE ALICANTE

Embajada de la República Islámica de Irán
Madrid

FUNDACIÓN CAJAMURCIA

**fundación
ASISA**

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

UA
UNIVERSITAT D'ALACANT
UNIVERSIDAD DE ALICANTE
Facultad de Filosofía y Letras
Facultad de Filosofía y Letras

Proyecto HAR2015-64574-C2-2-P (MINECO/FEDER)